

prof. dr hab. Wiesław Pływaczewski, prof. zw.

Wydział Prawa i Administracji

Uniwersytet Warmińsko - Mazurski

W Olsztynie

Ocena pracy doktorskiej

Pana mgr. Patryka Krzysztofa Theussa na temat: „*Prawne i kryminologiczne aspekty paserstwa w polskim prawie karnym*”, przygotowanej pod kierunkiem naukowym Pani prof. dr hab. Ewy Moniki Guzik – Makaruk, prof. zw.

1. Uwagi ogólne

Praca doktorska Pana mgr. Patryka Krzysztofa Theussa nie należy do opracowań zbyt pojemnych, mimo to jest to dzieło kompleksowe, bowiem obejmuje nie tylko zagadnienia dotyczące przestępstw, ale także szeroko ujmuje problematykę wykroczeń. Takie ujęcie problemu badawczego w przypadku zjawiska paserstwa nie jest regułą. Ponadto, co również jest niekwestionowanym atutem ocenianej pracy, Autor nie ograniczył się jedynie do rozważań dogmatycznych. Przedmiotowa problematyka analizowana jest zarówno w aspekcie normatywnym (prawnokarnym), jak również empirycznym (kryminologicznym). Tego rodzaju perspektywa badawcza jest godna podkreślenia, ponieważ coraz częściej autorzy prac doktorskich

tendencyjnie zawężają spektrum badawcze do rozważań wyłącznie teoretycznych, co nie tylko nie służy jakości i rozwojowi badań naukowych, lecz wyraźnie je zubaża.

Podjęta przez Doktoranta problematyka stanowiła wprawdzie przedmiot zainteresowania przedstawicieli doktryny prawa karnego, jednakże należy zauważyć, że ostatnia praca na ten temat została opublikowana w 2014 roku. Ponadto w międzyczasie w analizowanym przez Autora obszarze badań nastąpiły istotne zmiany. Dotyczyły one m.in. stanu prawnego, co dodatkowo uzasadniało potrzebę aktualizacji i diagnozy wielu zagadnień dotyczących zjawiska paserstwa. Zatem należy z satysfakcją potwierdzić, że wybór tematu pracy przez Doktoranta był ze wszech miar przemyślany i to z obu perspektyw – naukowej i praktycznej.

Praca składa się z 6 rozdziałów. Całość poprzedza przemyślane wprowadzenie („Wstęp”), gdzie znalazło swoje miejsce czytelne uzasadnienie podjęcia badań. Podobną ocenę należy odnieść do „Zakończenia” (s. 177), w którym Autor dokonał weryfikacji postawionych hipotez badawczych oraz zgłosił zasługujące na uwagę i aprobatę postulaty w ujęciu dogmatycznym i empirycznym.

W rozdziale I zatytułowanym „*Metodyka pracy*” Autor przedstawił przedmiot i cel badań oraz określił problemy i hipotezy badawcze. Ponadto zaprezentował metody, techniki i narzędzia badawcze oraz organizację i przebieg przeprowadzonych badań. Głównym celem podjętych przez Doktoranta badań było wskazanie modeli sposobów reakcji prawnokarnej na realizację znamion przestępstwa

paserstwa oraz zwrócenie uwagi na jego historyczny rozwój (s. 8). Wspomniane zadanie zostało poszerzone o zdefiniowanie ogólnych problemów badawczych, które przybrały formę dwóch zasadniczych pytań:

- 1. Jaki wpływ miały rozumiane sensu largo uwarunkowania historyczne, środowiskowe, geograficzne, a także kulturowe na rozwój przestępstwa paserstwa z uwzględnieniem reakcji karnej na ten czyn ?*
- 2. Jak należy ocenić normatywny kształt regulacji paserstwa z punktu widzenia właściwej realizacji funkcji prawa karnego?*

Powyższe problemy badawcze Autor umiejętnie rozwinął poprzez określenie problemów szczegółowych, które należy uznać za niezwykle ważne z punktu widzenia przyjętej strategii badawczej. Na podkreślenie zasługuje także wielość wykorzystanych metod i technik badawczych (od dogmatycznej po metodą historyczną, a także metodą analizy literatury). W par. 3 ocenianego rozdziału dodatkowo przedstawiona została struktura pracy wraz z czytelnym uzasadnieniem poszczególnych jej części.

Natomiast w rozdziale II Doktorant przeprowadził analizę przedmiotowego zjawiska z perspektywy historycznej. Całość rozważań została poprzedzona zwięzłą prezentacją genezy paserstwa. W kolejnym podrozdziale przestępczość ta została zaprezentowana na

tle dziedzictwa prawa germańskiego (par. 3) oraz *Common Law* (par. 4).

Retrospektywny charakter ma także rozdział III opracowania, w ramach którego Doktorant omówił regulacje paserstwa na ziemiach polskich do czasów obowiązującej regulacji. Rozdział ten stanowi rodzaj wprowadzenia do kolejnej części pracy, ukazującej paserstwo w ujęciu współczesnym, tj. dotyczącym regulacji zawartych w kodeksie karnym z 1997 r. Przedmiotowa analiza odnosi się do prezentacji i omówienia dwóch zasadniczych form paserstwa, tj. paserstwa umyślnego i nieumyślnego. Ponadto, w tym samym rozdziale, przedstawione zostały typy rodzajowe paserstwa (kwalifikowane i uprzywilejowane), a także wymiar kary za paserstwo oraz instytucja nadzwyczajnego złagodzenia kary i odstąpienia od jej wymierzenia określona w art. 295 k.k.

Intersującą, a zarazem nowatorską częścią prezentowanych rozważań jest również podrozdział dotyczący paserstwa programu komputerowego. Niewątpliwie współczesne procesy globalizacyjne implikują szereg zjawisk patologicznych, mających również wymiar technologiczny. Stąd ustawodawca usiłuje nadażyć za przemianami technologicznymi i kryminalizować niepożądane społecznie zachowania, które są podejmowane przy użyciu nowoczesnych technik komunikacji. Dlatego, mając na uwadze skalę i dynamikę zjawiska digitalizacji aktywności przestępczej związanej z paserstwem, można byłoby rozważyć umieszczenie podjętych na ten temat rozważań w odrębnym rozdziale.

Równolegle, w rozdziale V, omówione zostały najważniejsze aspekty związane ze zjawiskiem paserstwa ujmowanego jako wykroczenie. W szczególności na uwagę zasługują rozważania Doktoranta dotyczące problematyki czynów przepołowionych (s. 138).

Niezwykle ważną rolę na tle prezentowanej struktury pracy pełni rozdział VI zatytułowany : „ *Empiryczny obraz przestępstwa paserstwa w świetle przeprowadzonych badań*” (s. 145). Doktorant słusznie poprzedził zasadnicze badania prezentacją obrazu statystycznego zjawiska, aby z kolei przejść do analizy akt spraw karnych. Niewątpliwie dokonując oceny kryminologicznej tej partii pracy należy potwierdzić, że została ona przeprowadzona w dużej części zgodnie z przyjętymi standardami badawczymi. Jednakże pewien niedosyt budzi zakres podjętych badań. Autor ograniczył je bowiem do dwóch sądów: Sadu Rejonowego w Gryficach i Bielska Podlaskiego.

Uwagi szczegółowe

Jak wcześniej podkreślono, część metodyczna recenzowanego opracowania jest skonstruowana poprawnie, co potwierdza, że Doktorant nie tylko zauważa i podejmuje trudne problemy lokujące się w przestrzeni normatywnej, ale także potrafi je właściwie ująć i zinterpretować od strony metodycznej. Jednakże otwartym pozostaje pytanie: Czy nie słuszniej byłoby poprzedzić rozdział badawczy (rozdział VI) bardziej pogłębionymi uwagami metodycznymi ? Wprawdzie te

spostrzeżenia, na marginesie niezwykle cenne, które Doktorant ujął w rozdziale I („*Metodyka pracy*”) odnoszą się do całości recenzowanego opracowania, jednak – moim zdaniem – pozostaje pewien niedosyt dotyczący odbioru wskazanego rozdziału empirycznego, wszak każda forma badań musi opierać się na silnej podbudowie metodycznej. Potwierdzeniem tej konstatacji może być zaprezentowana przez Doktoranta technika wywiadu pogłębionego. Określenie to zawarł autor w par. 1 analizowanego rozdziału (s. 145 i n.). O ile czytelne jest dla odbiorcy pracy pojęcie „wywiadu”, to już użycie terminu „wywiad pogłębiony” zobowiązuje Autora do jego zdefiniowania. Tymczasem Autor pominął ten problem i skupił się na opisie różnych aspektów bezpieczeństwa wewnętrznego, co na pewno wzbogaca kontekst społeczny zjawiska paserstwa, ale mam poważne wątpliwości czy aż tak szeroko należało tę problematykę eksponować. Natomiast osadzenie jej w obszarze wybranych teorii kryminologicznych zdecydowanie uwiarygodniłoby zawarty w prezentowanej części komentarz, jakby nie było ściśle korespondujący z tytułem pracy. Przy okazji zachęcam Doktoranta do lektury książki wydanej pod moją i P. Chlebowicza redakcją pod tytułem „*Nielegalne rynki. Geneza, skala zjawiska oraz możliwości przeciwdziałania*” , Olsztyn 2012, s. 14 i n.. Zawarte w niej opracowania uznanych przedstawicieli doktryny i praktyki prawa karnego oraz kryminologii bezpośrednio korespondują z podjętą przez Autora problematyką, zwłaszcza z jej warstwą empiryczną. Jak wiadomo zjawisko paserstwa jest nierozzerwalnie związane z nielegalnymi rynkami, stąd powyższa rekomendacja powinna być dla Autora szczególnie przydatna.

Doktorant słusznie odwołuje się w swoich rozważaniach do pojemnej i bogatej praktyki zwalczania przejawów paserstwa, wskazując przede wszystkim takie obszary przestępcze jak kradzieże do różnego rodzaju obiektów, w szczególności kradzieże samochodów oraz handel ich częściami. Tym samym potwierdza, że niektóre zjawiska przestępcze opierają się przede wszystkim na paserskim podziemiu. Niewątpliwie do modelowych nielegalnych rynków paserskich, obok tzw. przestępczości samochodowej, paliwowej, narządów ludzkich czy towarów akcyzowych, należy czarny rynek dzieł sztuki. Dlatego też pozwolę sobie zarekomendować Doktorantowi jeszcze jedno opracowanie, tym razem mojego autorstwa, tj. artykuł *„Pranie pieniędzy na rynku dzieł sztuki – skala zjawiska oraz możliwości przeciwdziałania”*, „Przegląd Prawa i Administracji” 2012, nr 88, s. 81 - 98. Zawarte w tym artykule przemyślenia mają bezpośredni związek z podjętą przez Doktoranta problematyką, dlatego mogą być odpowiednio wykorzystane w pracach nad do przyszłą publikacją, która - jak sądzę - powinna zwięźnić naukowe zainteresowania Autora. Przy okazji sugeruję Doktorantowi sprawdzenie swojej pracy pod kątem wyeliminowania z niej drobnych usterek redakcyjnych (zob. m.in. ss.182, 180).

W nawiązaniu do przedłożonych wyżej uwag i spostrzeżeń, proponowałbym także – w ramach polemiki naukowej - zwrócenie uwagi na zagadnienia, które ująłem w formie następujących pytań:

1. *Jakim uwarunkowaniom podlegają badania naukowe, w szczególności jakie kryteria wyznaczają ich „reprezentatywność” ?*

2. *Czy dotychczasowa ochrona prawnokarna własności oraz innych praw - postrzegana z perspektywy analizowanych przez Doktoranta regulacji - jest satysfakcjonująca ?*
3. *W jakim zakresie wiedza o nielegalnych rynkach i wyjaśniających ich istotę ekonomicznych teoriach przestępczości może być przydatna w konstruowaniu strategii przeciwdziałania zjawisku paserstwa ?*

Konkluzje

Jeszcze raz należy stwierdzić, że podjęta przez Autora problematyka jest zagadnieniem niezwykle złożonym, o czym w szczególności świadczy fakt, że stanowiła ona przedmiot interesujących polemik naukowych, jak również istotnych rozstrzygnięć judykatury (zob. bibliografia). To, że Doktorant odważył się z nią zmierzyć, stanowi niewątpliwie kolejny plus ocenianej pracy. Zatem, podsumowując powyższe rozważania i oceny szczątkowe, dotyczące różnych kwestii analizowanej problematyki stwierdzam, że prowadzą one do pozytywnego wniosku, iż recenzowana rozprawa jest *oryginalnym opracowaniem istotnego problemu badawczego* i w pełni odpowiada wymogom określonym w ustawie o stopniach naukowych i tytule naukowym i tytule w zakresie sztuki (..) . *Tym samym pracę Pana mgr. Patryka Krzysztofa Theussa rekomenduję do kolejnych etapów postępowania kwalifikacyjnego.*